

УДК 371.315.6:371.26-057.875

**ЕВРИСТИЧНЕ ТЕСТОВЕ ЗАВДАННЯ В ДІАГНОСТИЦІ
САМОСТІЙНОЇ ПІЗНАВАЛЬНО-ТВОРЧОЇ
ДІЯЛЬНОСТІ СТУДЕНТІВ**

Плохута Т.М.

*аспірант Сумського державного педагогічного університету
імені А.С.Макаренка*

**ЕВРИСТИЧНЕ ТЕСТОВЕ ЗАВДАННЯ В ДІАГНОСТИЦІ
САМОСТІЙНОЇ ПІЗНАВАЛЬНО-ТВОРЧОЇ
ДІЯЛЬНОСТІ СТУДЕНТІВ**

Плохута Т.М.

У статті розкрито сучасні підходи до тестової діагностики й оцінювання самостійної пізнавально-творчої діяльності студентів засобами евристичних тестових завдань.

Ключові слова: евристичне тестове завдання, діагностика, оцінювання, самостійна пізнавально-творча діяльність студентів, критерії тестової діагностики й оцінювання.

**ЭВРИСТИЧЕСКОЕ ТЕСТОВОЕ ЗАДАНИЕ В ДИАГНОСТИКЕ
САМОСТОЯТЕЛЬНОЙ ПОЗНАВАТЕЛЬНО-ТВОРЧЕСКОЙ
ДЕЯТЕЛЬНОСТИ СТУДЕНТОВ**

Плохута Т.М.

В статье раскрыты современные подходы к тестовой диагностике и оцениванию самостоятельной познавательно-творческой деятельности студентов посредством эвристических тестовых заданий.

Ключевые слова: эвристическое тестовое задание, диагностика, оценивание, самостоятельная познавательно-творческая деятельность студентов, критерии тестовой диагностики и оценивания.

HEURISTIC TEST TASK IN DIAGNOSTICS OF INDEPENDENT COGNITIVE AND CREATIVE ACTIVITY OF STUDENTS

Plokhuta T.N.

The article deals with modern approaches to test diagnostics and assessment of independent cognitive and creative activity of students by means of heuristic test tasks.

Keywords: heuristic test task, diagnostics, assessment, independent cognitive and creative activity of students, criteria of test diagnostics and assessment.

Постановка проблеми. Евристична технологія навчання увібрала в себе кращі напрацювання педагогіки щодо розвитку творчої діяльності студентів, проте вона потребує змін не лише у методах навчання, але й методів діагностики й оцінювання самостійних пізнавально-творчих досягнень студентів.

У зв'язку з цим, виникає потреба у створенні нових засобів діагностики й оцінювання творчих продуктів діяльності студентів у вищих навчальних закладах, які б ефективно вирішили протиріччя між свободою пізнавально-творчої діяльності студентів та можливістю викладачів об'єктивно, валідно, надійно й оперативно діагностувати й оцінювати результати самостійної пізнавально-творчої діяльності студентів.

Аналіз актуальних досліджень. Говорячи про проблеми діагностики й оцінювання якості підготовки тих, хто навчається, науковці орієнтуються на педагогічне тестування як найбільш об'єктивну, незалежну діагностичну систему вимірювання навчальних досягнень, що дає змогу здійснювати масову, швидку, багатовимірну діагностику й оцінювання результатів навчально-пізнавальної діяльності.

У працях зарубіжних та вітчизняних тестологів (В. Аванесов, А. Анастасі, Т. Балихіна, В. Безпалько, Ю. Найман, В. Хлебніков та ін.) обґрунтовуються численні позитивні переваги тестування в порівнянні з іншими методами діагностики й оцінювання, систематизується понятійний апарат тестології, наводиться класифікація тестів та тесто-

вих завдань, пропонуються схеми конструювання тестів та вимоги до використання й обробки тестових матеріалів.

Проте вивчення джерел наукової літератури з означеної проблеми показало, що тестовим завданням відкритої форми не приділяється достатньо уваги. Більшість дослідників (В. Звонников, М. Челишкова, Н. Смилкіна, В. Кім та ін.) пояснюють це тим, що відкриті тестові завдання не є достатньо стандартизованими та технологічними, не можуть використовуватися в комп'ютерному тестуванні. Основним обмеженням використання таких завдань дослідники вважають той факт, що вони вимагають багато інтелектуальних часових витрат і на їх виконання студентами, і на перевірку викладачами.

У зв'язку з цим **метою статті** є розкриття дидактичних можливостей використання евристичних тестових завдань для діагностики й оцінювання самостійної пізнавально-творчої діяльності студентів.

Виклад основного матеріалу. Вивчення та узагальнення педагогічних ідей і технологій Сократа, В. Андрєєва, П. Каптерєва, Б. Коротяєва, С. Кульневича, А. Хуторського та інших дає підстави визначити евристичне навчання як «самостійну пізнавально-творчу діяльність тих, хто навчається, що включає пошук та знаходження власної мети і завдань роботи, методів і прийомів діяльності та створення у зв'язку з цим внутрішніх і зовнішніх освітніх продуктів» [1, с. 70].

Одним із ключових понять евристичного навчання є евристичне завдання, яке за своєю суттю є відкритим. У руках творчого й небайдужого викладача таке завдання, з одного боку, може стати міцним інструментом, що організує творчість на занятті, а, з іншого, ефективним методом тестової діагностики й оцінювання самостійної пізнавально-творчої діяльності студентів.

У наукових працях російських дослідників евристичного завдання трактується як: центральний елемент евристичного навчання, що характеризується людиновідповідністю, продуктивністю, діяльнісним підходом, орієнтацією на розвиток та саморозвиток, невідчуженням учня (студента) від реального світу [5]; навчальне завдання, що має на меті створення учнем (студентом) особистісного навчального продукту з використанням евристичних способів та форм діяльності [6]; продуктивне суспільно значуще запитання, яке ставить учень

(студент) у рамках заданої вчителем навчальної ситуації у відношенні до заданого навчального об'єкта [3].

Український професор М. Лазарєв зазначає, що «під час виконання евристичного завдання. Студенти одночасно створюють два важливі для себе освітні продукти – зовнішній і внутрішній. Зовнішній продукт – це результат виконання евристичного завдання (твір, проєкт тощо). Внутрішній продукт – це більш інтегрований і зовні часто непомітний результат діяльності, але він є справді стратегічним, тому що являє собою кінцеву мету – досягнутий рівень професійно-творчої самореалізації особистості. Показниками такої самореалізації є рівень розвитку мотивів до професійно-творчої діяльності, здібностей до самостійного цілепокладання, виявлення і розуміння проблемної ситуації та її суперечностей, до постановки власних завдань, а також рівень володіння механізмами творчої діяльності, рівень розвитку здібностей уявляти, фантазувати, аргументувати, доводити, знаходити нове й оригінальне при створенні певного продукту, узагальнювати, абстрагувати, діагностувати досягнуте, давати йому адекватну оцінку, уміння вдосконалювати представлений продукт тощо» [2].

Спираючись на подані вище тлумачення евристичного навчання та евристичного завдання, пропонуємо визначати **евристичне тестове завдання** як: завдання відкритої форми, яке має на меті створення студентом особистісно значущого освітнього продукту з використанням евристичних видів діяльності (когнітивних, креативних, оргдіяльнісних); достатньо об'єктивний, валідний, надійний метод діагностики й оцінювання як зовнішніх (творчих продуктів), так і внутрішніх (методів і способів діяльності особистості) результатів самостійної пізнавально-творчої діяльності студентів; діагностичний інструмент, який сприяє оперативній само- та взаємодіагностиці й експертній оцінці рівнів розвитку творчих досягнень студентів на критеріальній основі.

Евристичні тестові завдання суттєво відрізняються від традиційних тестових завдань закритої форми і мають наступні характерні ознаки:

1) критеріальний підхід до діагностики й оцінювання як кінцевого творчого продукту, так перебігу самостійної пізнавально-творчої діяльності;

2) об'єктивність, валідність та надійність процедури діагностики й оцінювання творчого завдання;

3) оперативність процедури само- та взаємодіагностики творчого продукту;

4) відкрита форма й творчий характер завдання;

5) актуальність для студента пізнавально-творчого завдання;

6) наявність більшого (у порівнянні з закритими тестовими завданнями) навчального ефекту.

Евристичні тестові завдання мають конструюватися відповідно до принципів евристичного навчання, які розробив професор А. Хуторський: принцип особистісного цілепокладання (освіта кожного учня (студента) відбувається на основі і з врахуванням його особистих навчальних цілей); принцип вибору індивідуальної освітньої траєкторії; принцип метапредметних основ змісту освіти; принцип первинності освітньої продукції учня (студента), принцип освітньої рефлексії та інші [4, с. 150-160].

Найбільш доцільними й ефективними прикладами евристичних тестових завдань з врахуванням специфіки діяльності студентів та навчальних програм з гуманітарних дисциплін вищих навчальних закладів можуть бути: анотація або рецензія наукової статті; усна доповідь за фаховим спрямуванням; письмовий професійний проблемний твір, зокрема педагогічний міні-твір і твір-роздум; невелика, але завершена, дослідницька робота за спеціальністю; схеми або таблиці, що узагальнюють теоретичний матеріал; науковий реферат тощо.

У рамках даного дослідження проводилося вимірювання навчальних досягнень студентів під час виконання евристичних тестових завдань з врахуванням таких загальних критеріїв, як творча продуктивність (об'єм, зміст, якість створеного студентом продукту); новизна ідеї або розробки; логічність та аргументованість; світоглядна основа та особистісне відношення до продукту, що створюється; багатоваріантність підходу до вирішення творчого завдання; рівень володіння основними предметними уміньми та навичками для втілення творчої ідеї; відповідність умовам завдання (валідність); оригінальність форми представлення результату; світоглядна глибина та обґрунтованість

відповіді; нестандартність використаних способів рішення; ступінь пізнавально-творчої самореалізації.

Складність діагностики й оцінювання евристичних тестових завдань полягає в тому, що необхідно вимірювати не лише якість кінцевого творчого продукту, але й перебіг самостійної пізнавально-творчої діяльності, розробляти критерії діагностики й оцінювання для кожного виду тестового завдання окремо. Така тестова діагностика вимагає багато розумових та часових витрат, як з боку студентів, так і з боку викладачів, а відкрита творча форма евристичних тестових завдань не піддається суто комп'ютерній діагностиці й оцінюванню.

Критерії оцінювання окремих видів евристичних тестових завдань доцільно розробляти відповідно до загальних вимог діагностичного інструментарію. Вони мають бути: однозначними (розумітися й тлумачитися в рамках конкретного дослідження однозначно); адекватними та валідними (відповідати тому явищу (процесу), для характеристики якого вони призначені); обґрунтованими (давати можливість відокремлювати високий рівень навчальних досягнень від достатнього, середнього й початкового); прогностичними (мати здатність визначати напрям, зміст і якість творчої діяльності студентів згідно з обраним рівнем досягнень); надійними (розбіжності під час повторної оцінки (самооцінки, експертної оцінки) не повинні бути істотними) [1, с. 134].

Суттєвою відмінністю самостійної діяльності студентів під час виконання даного евристичного тестового завдання є те, що вона не ізольована від інших суб'єктів навчання (як це відбувається під час виконання тестового завдання закритого типу), але й підтримується та посилюється постійною інтенсивною творчою взаємодією з викладачем, товаришами та засобами інформації.

Критеріальна основа евристичного тестового завдання дає можливість організувати не лише зворотний зв'язок у процесі навчання, але й провести само- та взаємодіагностику й оцінювання.

Висновки. Евристичні тестові завдання є невід'ємною складовою евристичного навчання, їх відкрита форма та критеріальна основа дають можливість викладачеві: 1) проводити комплексну, як кількісну, так і якісну, діагностику й оцінювання не лише зовнішнього результату самостійної пізнавально-творчої діяльності студентів (творчого

продукту), але й внутрішнього – механізмів, методів, прийомів самостійної пізнавально-творчої діяльності студентів; 2) значно знизити суб'єктивність та підвищити об'єктивність, валідність, надійність і оперативність процедури діагностики й оцінювання результатів самостійної пізнавально-творчої діяльності студентів.

Перспективним напрямом нашого дослідження вважаємо розроблення дидактичної моделі та обґрунтування механізмів застосування евристичних тестових завдань у навчальному процесі.

ЛІТЕРАТУРА

1. Громова Н.В. Творча самореалізація старшокласників в евристичному навчанні предметів гуманітарного циклу: Дис. ... канд. пед. наук. / Н.В. Громова. – Суми, 2010. – 205 с.
2. Лазарєв М.О. Творча самореалізація майбутнього вчителя в умовах евристично-модульного навчання // Педагогічна творчість: методологія, теорія, технології: Монографія. / М.О. Лазарєв – Київ: НПУ ім. М.П. Драгоманова, 2005. – С. 117-151.
3. Озеркова И.А. Триединство эвристического задания. // Интернет-журнал «Эйдос». – 2010. – Режим доступа к журн.: <http://www.eidos.ru/jornal/2010/0319-4.htm>.
4. Хуторской А.В. Дидактическая эвристика. Теория и технология креативного обучения / А.В. Хуторской. – М.: Изд-во МГУ, 2003. – 416 с.
5. Хуторской А.В. Развитие одаренности школьников. Методика продуктивного обучения: пособ. для учителя / А.В. Хуторской. – М.: Гуманитарный издательский центр ВЛАДОС, 2000. – 320 с.
6. Хуторской А.В. Эвристическое задание. – Режим доступа к журн.: http://khutorskoy.ru/science/concepts/terms/heuristic_task.htm.